

Ruralni turizam u Gradu Slunju

Štefanac, Stella

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:960148>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Stella Štefanac

Ruralni turizam u Gradu Slunju

Prvostupnički rad

Mentor: doc. dr. sc. Ivan Šulc

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2022.

Sveučilište u Zagrebu

Prvostupnički rad

Prirodoslovno-matematički fakultet

Geografski odsjek

Ruralni turizam u Gradu Slunju

Stella Štefanac

Izvadak: Grad Slunj zadnjih je nekoliko desetljeća iznimno zahvaćen procesima iseljavanja i senilizacije. Godinama je predstavljan kao tranzitno mjesto na putovanju prema jadranskoj obali zbog svog položaja na državnoj cesti D1. U sjeni NP Plitvičkih jezera nije se uspio razviti kao zasebna turistička destinacija. Uz negativne demografske trendove i odsječenost koji utječu na kvalitetu života i daljnji razvoj, Slunj posjeduje veliki potencijal za revitalizaciju razvojem ruralnog turizma. Turistička atrakcijska osnova koju čini prirodna i kulturna atrakcijska osnova više je nego dovoljna za razvoj Slunja kao konkurentne turističke destinacije. Slunj karakterizira velik broj smještajnih kapaciteta u kojima se iz godine u godinu bilježi sve veći broj turističkih dolazaka i noćenja, pogotovo tijekom ljetne sezone. Važnu komponentu u daljnjem razvoju predstavlja lokalno stanovništvo čije je mišljenje i spremnost na daljnu suradnju nezaobilazna komponenta što predstavlja ključ za daljnji razvoj ruralnog turizma na području Grada Slunja. Putem intervjua ispitivani su stavovi i mišljenja lokalnog stanovništva o turizmu i turistima na spomenutom području.

22 stranica, 5 grafičkih priloga, 3 tablica, 34 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Grad Slunj, ruralni turizam, lokalno stanovništvo, potencijali

Voditelj: doc. dr. sc. Ivan Šulc

Tema prihvaćena: 13. 1. 2022.

Datum obrane: 8. 9. 2022.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

University of Zagreb

Undergraduate Thesis

Faculty of Science

Department of Geography

Rural tourism in the City of Slunj

Stella Štefanac

Abstract: In the last few decades the city of Slunj has been extremely affected by the processes of emigration and senilization. For years, it has been presented as a transit point when traveling to the Adriatic coast due to its location on the D1 state road. In the shadow of Plitvice Lakes National Park, it failed to develop as a separate tourist destination. Along with negative demographic trends and isolation that affects the quality of life and further development, Slunj has great potential for revitalization through the development of rural tourism. Tourism attraction foundations, comparing the natural and cultural attraction basis, is more than sufficient for the development of Slunj as a competitive tourist destination. Slunj is favored by the large number of accommodation capacities with an increasing number of tourist arrivals and overnight stays throughout the year, especially during the summer season. An important component in further development is the local population, whose opinion and willingness for further cooperation is an indispensable component and represents the key to the further development of rural tourism in the city of Slunj. The attitudes and opinions of the local population about tourism and tourists in the mentioned area were examined through interviews.

22 pages, 5 figures, 3 tables, 34 references; original in Croatian

Keywords: City of Slunj, rural tourism, local population, potentials

Supervisor: Ivan Šulc, PhD, Assistant Professor

UndergraduateThesis title accepted: 13/01/2022

Undergraduate Thesis defense: 08/09/2022

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. METODOLOGIJA	2
3. TURISTIČKA ATRAKCIJSKA OSNOVA GRADA SLUNJA.....	3
3.1 Prirodna osnova.....	4
3.1.1 Geološka osnova	4
3.1.2 Klima	5
3.1.3 Hidrografska osnova	5
3.1.4 Biogeografska osnova.....	5
3.1.5 Zaštićena prirodna područja.....	6
3.2 Kulturna atrakcijska osnova	6
3.2.1 Kulturno-povijesna baština.....	7
3.2.2. Etnosocijalne značajke	7
3.2.3 Manifestacije.....	8
3.2.4 Turističke staze, putovi i ceste.....	8
4. STANJE TURIZMA GRADA SLUNJA.....	9
4.1 Smještajni kapaciteti	10
4.2 Turistički dolasci.....	12
4.3 Turistička noćenja	14
5. REZULTATI INTERVJUA S IZNAJMLJIVAČIMA SMJEŠTAJA.....	16
6. POTENCIJALI DALJNJEG RAZVOJA RURALNOG TURIZMA GRADA SLUNJA	20
7. ZAKLJUČAK	22
LITERATURA	23
IZVORI	24
PRILOZI	IV

1. UVOD

Grad Slunj, kao peti najveći grad Karlovačke županije, zauzima površinu od 392,54 km². Grad obuhvaća 67 naselja (sl. 1) u kojima ukupno živi 4192 stanovnika, ukupna promjena broja stanovnika iznosi -0,17 % usporedivši sa 2011. godinom, također sama gustoća naseljenosti je vrlo mala te iznosi 10,68 stanovnika na km² (DZS, 2021). Uz negativne demografske trendove bitno je napomenuti kako stanovništvo Slunja karakterizira demografsko starenje i iseljavanje mladog stanovništva. Područje Slunja okarakterizirano je kao međuprostorno naspram susjednih županijskih centara Karlovačke (Karlovac) i Ličko-senjske (Gospić) županije. Deagrarizacija, deruralizacija te industrijalizacija, tercijarizacija i urbanizacija kombinirano su doprinijeli dominantnom ruralnom obilježju Slunjskog kraja (Živić i dr., 2009). Prometno-geografski smještaj Slunja najvećim dijelom se oslanja na državnu cestu D1 koja povezuje Zagreb i Split te prolazi NP Plitvička jezera. Velika slabost područja pripisuje se nepovezanošću željeznicom. Usprkos iznimnoj depopulaciji i razvojnoj stagnaciji ovog područja, lokalno stanovništvo i gradske vlasti ističu turizam kao bitan čimbenik revitalizacije istraživanog kraja. Predispozicija razvoja turizma leži u geomorfološkom položaju Slunjske zaravni smještenoj na sjecištu Dinarskog gorskog sustava s Panonskim bazenom. Iako su u dalekoj prošlosti bile glavni uzrok sprečavanja razvoja naseljenosti i negativnog kretanja stanovništva, karbonatne stijene, nastale u juri i kredi kao osnova za razvoj krških i fluviokrških tipova reljefa, danas predstavljaju glavnu atrakciju za područje Grada Slunja (Živić i dr. 2009; Bočić i dr., 2010). Umjerena kontinentalna klima s blagim ljetima i umjereno hladnim zimama te povoljnim rasporedom padalina izdvaja se kao velika prednost (Šegota i dr., 1996). Sve spomenute predispozicije uvelike su doprinijele začetku kao i potencijalima daljnjeg razvoja ruralnog turizma.

Stavljanjem fokusa na turiste (turistička kretanja i aktivnosti), kao ključne faktore revitalizacije Slunja, ne smije se izostaviti ni lokalno stanovništvo koje je esencijalno u procjeni obujma razvoja ruralnog turizma. Uz već navedene prepreke bitno je spomenuti kako stanovništvo Grada Slunja ima značajni dio starije populacije koji se bavi upravo iznajmljivanjem turističkih smještaja. Smatra se da starija populacija ima negativniji stav prema turistima i turističkim aktivnostima nego mlađe stanovništvo (Bagri i dr., 2010). Cilj ovog rada je utvrditi obujam i procijeniti daljnje potencijale razvoja ruralnog turizma na području Grada Slunja te ispitati stavove lokalnog stanovništva prema turistima i turističkoj ponudi Grada Slunja.

Slika 1. Istraživano područje – Grad Slunj koji obuhvaća 67 naselja
Izvor: DGU (2016); Grad Slunj (2022)

2. METODOLOGIJA

U ovom radu analizira se obujam razvoja ruralnog turizma na području Grada Slunja putem kvantitativnih podataka (smještajni kapaciteti, turistički dolasci i noćenja) te putem kvalitativnih podataka dobivenih intervjuiranjem iznajmljivača smještaja (procjena obujma razvoja ruralnog turizma, upoznatost s turizmom i obilježja turista). Kvantitativni podatci dobiveni iz Turističke zajednice Grada Slunja odnose se na svih 67 naselja Grada te su prikazani kroz tablične i grafičke priloge. Vizualizacija putem GIS-a daje prikaz položaja smještajnih objekata u užem prostoru Grada Slunja te njihovoj klasifikaciji i rasprostranjenosti. Podatci popisa stanovništva 2021. godine također su u manjoj mjeri korišteni zbog usporedbe na nacionalnoj razini.

Istraživanje se temelji na intervjuu s iznajmljivačima smještaja na području Grada Slunja. Intervju se sastoji od 11 pitanja otvorenog tipa s 2 potpitanja i pripadajućim objašnjenjima. Pitanja su podijeljena u 2 skupine. Prva skupina odnosi se na razvoja ruralnog turizma u Gradu

Slunju dok se druga skupina odnosi na obilježja turizma i turista u Gradu. Pitanja su otvorenog tipa te se odnose na subjektivan stav prema turizmu i turistima na spomenutom području, turističku ponudu i upoznatost sa samim atrakcijama. Manji dio baziran je na procjeni obujma razvoja turizma Grada Slunja zbog kompleksnosti, povezanosti i problematike. Intervjuu je ukupno pristupilo 10 ispitanika. Sam intervju je trajao od 20 do 30 minuta ovisno o ispitaniku. Odgovori su snimani, audio zapisi su analizirani te je pomoću njih napravljena transkripcija. U uzorku od 10 ispitanika, 60% ispitanih su žene i 40% muškarci. Svi ispitanici su punoljetne osobe koje imaju prebivalište u Gradu Slunju. Dob ispitanika seže od 35 do 75 godina. Ispitanici su sa područja naselja Slunj, Rastoke, Podmelnica, Cvitović, Donje Taborište, Donji Nikšić. Svi ispitanici su od rođenja građani Grada Slunja.

3. TURISTIČKA ATRAKCIJSKA OSNOVA GRADA SLUNJA

Ruralni turizam podrazumijeva sve vrste turizma koje se odvijaju na ruralnom području s glavnim ciljem zaštite i očuvanja prirode kroz što manju izmjenu krajolika (Demonja i Baćac, 2013). Razvoj ruralnog turizma u svijetu datira iz sredine prošlog stoljeća s ciljem revitalizacije i razvoja ruralnih područja (Lukić, 2000). Ruralni turizam u Hrvatskoj počinje se razvijati nešto kasnije, nakon Domovinskog rata, pred kraj 20. stoljeća. Hrvatska danas pripada europskom mediteranskom području koji spada u najznačajniju receptivnu zonu svijeta (Kušen, 2002).

Ruralnost susrećemo i na samom području Grada Slunja u kojemu prevladavaju elementi ruralnog krajolika. Slunj, kao poznata turistička destinacija, svoj razvoj temelji na prirodnoj osnovi, pogotovo onoj hidrološkoj. Prirodna osnova jedna je od glavnih predispozicija razvoja turističke destinacije. Uz prirodnu osnovu kulturna baština je također neizbježan element prilikom opisivanja turističke destinacije kao poželjne i atraktivne. „Turistička destinacija je širi prostor funkcionalne cjeline koji svoj turistički identitet gradi na konceptu kumulativnih atrakcija koje, zbog doživljaja koji omogućuju i dodatnom turističkom infrastrukturom, predstavljaju prostor intenzivnog okupljanja turista“ (Kušen, 2002, 5 prema Vukonić 1996). Na turističku atrakciju gleda se kao na sirovinu razvoja određene destinacije, iz razloga što ona, uz smještajne kapacitete, prometnu povezanost i popularnost destinacije, čini nenadomjestivu komponentu. Turistički resursi iz kojih proizlazi turistička atrakcija rijetko se mogu nadomjestiti ili stvoriti ukoliko za njih tamo ne postoji osnova (Kušen, 2001; 2002).

Turističke atrakcije određene su turističkim resursima koji su brojni na području Slunja. Turistička atrakcijska osnova nije jasno definirana te se razlikuje od autora do autora. Među prvima koji su se bavili ovom problematikom je Gunn (1972) koji objašnjava odnos između turističke atrakcije i samog turizma. Nekoliko godina kasnije MacCannell (1976, 109) navodi tri glavne komponente koje fenomen mora imati kako bi se smatrao turističkom atrakcijom: „turista, mjesto koje se dolazi posjetiti i pokazatelj koji čini destinaciju specifičnom“. Kušen (2002) analizira turističku atrakcijsku osnovu Hrvatske te stvara i vlastitu kategorizaciju. Iako se ovaj rad većim dijelom poziva na Kušenu klasifikaciju, bitno je navesti i Lewovu (1987) klasifikaciju koje je opsežnija. Sintezom i izmjenom Lewove (1987) i Kušene (2002) funkcionalne klasifikacije klasificirana je turistička atrakcijska osnova grada Slunja (tab. 1).

Tab. 1 Funkcionalna klasifikacija turističkih atrakcija

Prirodna osnova	Kulturna atrakcijska osnova
Geološka osnova	Kulturno-povijesna baština
Klima	Etnosocijalne značajke
Hidrografska osnova	Manifestacije
Biogeografska osnova	Turističke staze, putovi i ceste
Zaštićena prirodna područja	

Izvor: Lew (1987); Kušen (2002)

3.1 Prirodna osnova

U prirodnu osnovu ubrajaju se: geološke značajke prostora, klima, voda, biljni i životinjski svijet te zaštićena prirodna područja. Ona je vrlo bogata i raznovrsna. Kao njezina najveća vrijednost ističe se njezina netaknutost. Područje Grada je velikim dijelom prekriveno šumama koje su dom za brojne biljne i životinjske vrste. Nadmorska visina iznosi nešto više od 250 metara s prevladavajućim brežuljkastim krajolikom koji je obilježen mnogim hidrografskim posebnostima.

3.1.1 Geološka osnova

Područje Grada Slunja dio je Dinarskoga gorskog sustava. Heterogenost obilježja karakterizira prijelazni pojas između Panonske regije na sjeveru i Gorske Hrvatske na jugu (Bočić i dr., 2010). Ono što najviše obilježava ovo područje je postojanje karbonatnih stijena iz doba jure i krede koji su zaslužni za formiranje krša i fluviokrša kao morfogenetskih tipova

reljefa na kojima se temelji turistička atrakcijska osnova Slunjskog kraja. Upravo takav tip reljefa zaslužan je za mnoštvo površinskih i podzemnih oblika poput Popovačkih pećina, nekolicinu neklasificiranih jama, kaverna i sličnih oblika. Ovakvi geomorfološki oblici veoma su atraktivni pri rekreaciji u prirodi. Veliku posebnost predstavljaju sedrene barijere karakteristične za Rastoke na kojima je izgrađeno nekoliko mlinica (Žalac, 1990).

3.1.2 Klima

Iako se mnogo puta zanemaruje, klima je jedan od osnovnih faktora atrakcijske osnove. Klima je od iznimne važnosti upravo u ruralnom turizmu čiji je glavni cilj boravak u prirodi i uživanje u prirodnim ljepotama. Kao i većem dijelu kontinentalne Hrvatske, klima Slunja može se okarakterizirati kao umjereno topla vlažna klima sa toplim ljetima (Cfb) što je čini veoma povoljnom za razvoj ruralnog turizma (Grad Slunj, 2022). Turizam se nesmetano može razvijati u ljetnoj i zimskoj sezoni, ali je raspon mogućnosti ograničen. Ljetnu sezonu karakteriziraju aktivnost poput kupanja na rijekama, rafting i kajakarenje. Razni oblici turizma poput avanturističkog i cikloturizma provode se cijele godine osim kada je to onemogućeno snježnim pokrivačem. Zima donosi svoje prednosti u vidu zimskih aktivnosti, šetanja i ostalih mogućnosti za ljubitelje zimskih sportova.

3.1.3 Hidrografska osnova

Voda predstavlja ključni resurs iz kojega se razvila najbogatija turistička atrakcijska osnova Slunja. Najveće rijeke su Korana, Slunjčica i Mrežnica. Na mjestu utoka Slunjčice u Koranu smještene su Rastoke, čija su posebnost sedrene barijere, brojni slapovi, brzaci i jezera. Rastoke su kombinacija hidroloških, geomorfoloških i antropoloških resursa te one kao skup tvore najpoznatiju turističku atrakciju Grada Slunja. Na Rastokama se također nalaze mlinice koje su otvorene za turistički obilazak i kupovinu autohtonih proizvoda (Žalac, 1990; TZ Slunj, 2022).

Na rijeci Korani izgrađena su dva kupališta - kupalište Kotlac i Gradsko kupalište koje se nalazi neposredno uz cestu D1. Rijeka Mrežnica pogodna je za razvoj aktivnih oblika turizma zbog brojnih brzaca na kojima se razvijaju rafting i kajakarenje. Uz rijeku Slunjčicu izgrađena je turistička infrastruktura u vidu šetnica i odmarališta.

3.1.4 Biogeografska osnova

Područje Grada Slunja većim dijelom krasi netaknuta priroda. Biljni pokrov čine šume koje prekrivaju veći dio područja Slunja. Crnogorična šuma proteže se na potezu iz viših predjela,

nedaleko od korita rijeke Korane, gdje se na području šume Jelvik razvijaju aktivnosti poput šetnje i biciklizam (Žalac, 1990).

Od životinjskih vrsta najbrojnije su ptice te razne vrste divljih životinja. Na području šuma velikim je dijelom razvijen lovni turizam koji je popularan među inozemnim turistima, kao i nešto novija aktivnost promatranja ptica. Uz lovni turizam i promatranje ptica bitno je spomenuti i ribolovni turizam koji se razvija na rijekama Korani, Slunjcici i Mrežnici te je velikim dijelom privlačan za domaće turiste iz većih gradova. Aktivnost koja je svoj razvoj započela relativno kasno je jahanje. Na području Grada Slunja postoji nekoliko konjičkih centara i klubova koji nude svoje usluge turistima (Grad Slunj, 2019). Na području Grada Slunja nalazi se velik broj OPG-ova s domaćim životinjama koji često privlače pažnju turista, kao što je to uzgoj pčela za proizvodnju meda.

3.1.5 Zaštićena prirodna područja

Rastoke i rijeka Slunjčica čine značajni krajobraz, te pripadaju NATURA-i 2000. NATURA 2000 je osnovni program politike zaštite prirode Europske Unije. Ekološka mreža je sustav međusobno povezanih ekološki značajnih područja za ugrožene vrste, staništa, ekološke sustave i krajobraz. Područje Značajnog krajobraza (ZK) Slunjčice bilježi 10 stanišnih tipova, od kojih se 5 najznačajnijih nalazi na području Rastoka (Grad Slunj, 2019). To su:

- Zakorijenjene zajednice voda tekućica (vodena staništa)
- Sedrotvorne riječne zajednice (vodena staništa)
- Sedrotvorna vegetacija na slapovima (vodena staništa)
- Površinske kopnene vode (vodena staništa)
- Travnjaci i brdske livade na karbonatnim tlima (livadna staništa)

Zaštićena fauna ZK Slunjčice najvećim dijelom broji ugrožene sisavce, ribe i leptire. Na travnjačkim područjima postoji nekoliko vrsta zaštićenih cvjetova (Trpčić i dr. 2014).

3.2 Kulturna atrakcijska osnova

Iako se turistička atraktivnost Grada Slunja većim dijelom temelji na prirodnim atrakcijama, antropogeni utjecaj značajno je doprinio oblikovanju Slunja kao poznate turističke destinacije. Usprkos tome što se na Slunj ne može gledati kao na destinaciju masovnog turizma, turizam je danas nezamjenjiva komponenta u oblikovanju i razvoju gospodarstva Grada. Kulturna baština

predstavlja kompleksan faktor u formiranju identiteta Grada. Maroević (2001) navodi kako je kulturna baština najširi fenomen koji zapravo predstavlja vrlo bitan segment kulturnog identiteta zavičaja. Uz bogatu povijest, specifične običaje, hranu, piće i govor Slunj se može pohvaliti velikim brojem manifestacija koje turisti svake godine posjećuju. Iako za većinu turista oni čine samo dopunsku turističku ponudu, uz prirodnu osnovu, čine bogatu turističku atrakcijsku osnovu.

3.2.1 Kulturno-povijesna baština

Kulturno-povijesna baština ponajvećim dijelom oslikava duh mjesta i daje turistima mogućnost upoznavanja s dalekom povijesti koja je oblikovala identitet kraja. Grad Slunj se kroz cijelu povijest nalazio na području koje je bilo privlačno mnogim narodima i osvajačima. Slunj se prvi put spominje 1390. godine kao naselje ili utvrda u doba Frankopana. Prvotna funkcija je bila stambena - poligonalnu sedmerokutnu građevinu koristili su knezovi Krčki Frankopani. Slunj je od davnina smatran kao naselje povoljne strateške lokacije zbog pozicioniranosti na stjenovitom brežuljku s tri strane opasane rijekom Slunjčicom (TZ Slunj, 2022). Građevina koja datira iz tog razdoblja je Utvrda Zrinski-Frankopan, poznatija kao Gradina. Nešto kasnije, u 19. stoljeću uzdignuta je građevina pod nazivom Napoleonov magazin. Obje građevine nalaze se na brežuljcima nedaleko rijeka Korane i Slunjčice pokraj kojih se prostire i šuma Jelvik (Grad Slunj, 2019).

Nedavno postavljen, uz državnu cestu D1, nalazi se spomenik prvom hrvatskom olimpijcu porijeklom iz Slunja. Milan Neralić je davne 1900. godine na Olimpijskim igrama u Parizu osvojio prvu olimpijsku medalju u mačevanju, kao takmičar hrvatskog podrijetla.

3.2.2. Etnosocijalne značajke

„Etnosocijalni turistički resursi obuhvaćaju materijalnu i nematerijalnu kulturu jednog naroda, njihove običaje, plesove, stil gradnje, narodne nošnje, rukotvorine i sve što čini život tog naroda“ (Čavlek i dr., 2011, 28). Stanovništvo Grada Slunja, običaji i način života kroz povijest bili se u doticaju s mnoštvom drugih naroda i stranih običaja. Najveći pečat svakako je ostavila višestoljetna vladavina Turaka koja se očituje u turcizmima lokalnog govora. Usprkos višestoljetnoj vladavini drugih vladara i naroda stanovništvo Slunja uspjelo je razviti vlastite običaje i kulturu. Ono po čemu je Slunjski kraj poznat jesu narodne nošnje koje se razlikuju od naselja do naselja. Kulturno-umjetničko društvo Slunja za razne prigode nosi tradicionalne nošnje i izvodi lokalne igre i plesove karakteristične za kraj. Prirodna osnova velikim je dijelom

uvjetovala način života Rastočana čiji se život razvio na mlinicama slapova Slunjčice. Mlinarenje podrazumijeva obradu kukuruza, ječma, raži, prosa i ostalih žitarica za prerađivanje brašna kao i proizvoda od brašna koji se i danas mogu kupiti u Rastokama. Vodna snaga koristila se i za obradu tekstila (Žalac, 1990).

3.2.3 Manifestacije

Najpoznatija manifestacija u Gradu Slunju su „Dani grada Slunja“ koja se odvija početkom mjeseca kolovoza svake godine. Traje nekoliko dana te se organizira povodom spomena na Dan pobjede i domovinske zahvalnosti, hrvatskih branitelja (5. kolovoza) te Dana oslobođenja grada Slunja u Domovinskom ratu (6. kolovoza). Manifestacija za sebe veže aktivnosti sportskog („Brđanijada“), memorijalnog („polaganje vijenaca“, „Putevima Oluje“) te zabavnog karaktera (koncerti). Manifestacija koja se odvija nekoliko dana prije „Dana grada Slunja“ su „Moto-susreti“ koje posjećuju članovi moto-klubova Hrvatske, ali i susjednih zemalja. Manifestacija koja je svoju popularnost stekla u zadnjih 10-ak godina je festival psihodelične glazbe pod nazivom Momento Demento tj. MoDem koji se održava početkom kolovoza u naselju Primišlje. Festival traje 7 dana te je smješten uz rijeku Mrežnicu. Iako veći dio posjetitelja za vrijeme trajanja festivala odsjeda u kampu na području festivala, manji dio odsjeda u privatnim smještajnim objektima te time donosi zaradu privatnim iznajmljivačima apartmana i soba na području Grada. Vlasnici trgovina, restorana, kafića i ostalih uslužnih objekata također primjećuju porast prihoda u to doba godine (TZ Slunj, 2019).

Značajna manifestacija koje se većim dijelom odnosi na ljubitelje adrenalinskog turizma je natjecanje u raftingu, poznat pod „Rastraft“. Kao što i samo ime govori manifestacija se odvija u Rastokama, u mjesecu travnju, te uključuje aktivnost Raftinga, Paintballa, Freeclimbinga, Dirtjumba, Bike Trialsa i Slacklinea. „Fotofestival Slovin“ je manja manifestacija za ljubitelje fotografija i fotografiranja. Za vrijeme jesenskih mjeseci poznate su manifestacije poput Europskog tjedna kretanja koje za sebe vežu vožnju bicikla, planinsko šetanje i ostalo. Također, prisutne su manifestacije etnosocijalnog tipa, poput „Folklornih susreta“ i „Raduj nam se, Slovin grade“, koji ugošćuju članove kulturno-umjetničkih društava s područja Hrvatske. Za vrijeme blagdana prisutni su razni sajmovi, priredbe i koncerti (TZ Slunj, 2019; 2020).

3.2.4 Turističke staze, putovi i ceste

Postoje razna turistička kretanja uvjetovana prevladavajućim turističkim motivom koji određenu skupinu turista motivira i pokreće na putovanje i boravak u određenoj destinaciji. Upravo takva kretanja nazivaju se specifičnim oblicima turizma (Čavlek i dr., 2011). Krajolik

Slunja više je nego idealan za razvoj aktivnih oblika turizma poput biciklizma, nordijskog hodanja, šetanja i sličnih aktivnosti. Netaknuta priroda uvelike doprinosi atmosferi uživanja u ovim aktivnostima. U Slunju postoji više od 100 kilometara biciklističkih staza koje su namijenjene profesionalcima, ali i rekreativcima. Uz uređene biciklističke staze postoje i zemljane staze, uređene kao poligoni, namijenjene *motocross* vožnji duge 1,3 kilometra. Uz vožnju po *motocross* stazi moguće se iskušati i u vožnji *quadova*. Kod mnogih rekreativaca i ljubitelja prirode nerijetko se pronađe pokoji ljubitelj nordijskog pješaćenja čija ponuda obuhvaća šest pješačkih staza. Planinarenje i *trekking* mogući su na brdu Melnica kraj Slunja te uz tok rijeke Slunjčice koji je dug nešto više od šest kilometara (Trpčić i dr., 2014; TZ Slunj, 2019). U Rastokama mnogi privatni iznajmljivači produbljuju doživljaj posjetiteljima i turistima kroz aktivnosti i elemente agroturizma, gastronomskog i enološkog turizma, od ponude autohtone hrane i pića, do korištenja starih alata.

4. STANJE TURIZMA GRADA SLUNJA

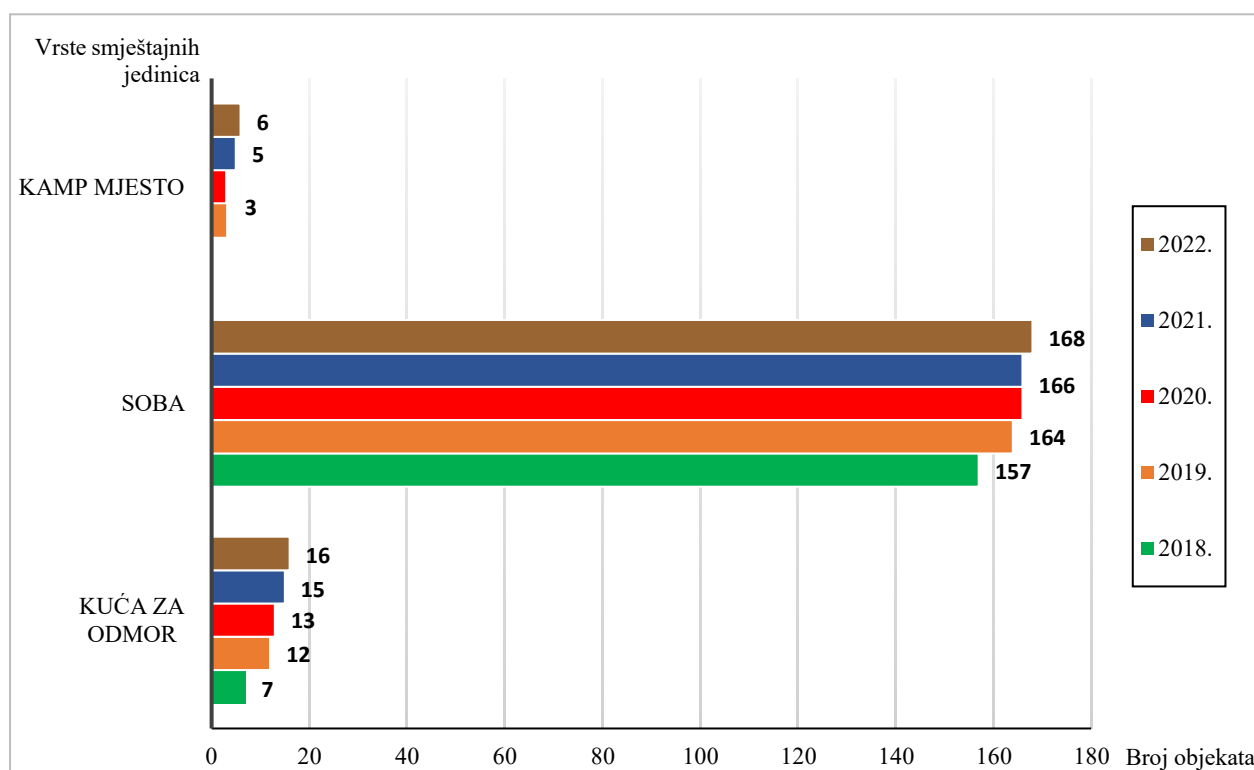
Slunj, kao turističko mjesto, većinu svog razvoja temelji na blizini NP Plitvička jezera. Kao tranzitno mjesto, na putu prema hrvatskom najvećem i najstarijem nacionalnom parku, velikim je dijelom uvjetovalo razvoj turističke ponude zadnjih nekoliko desetljeća. Također, Slunj se nalazi i na dobrom prometnom položaju na putovanju prema Jadranskom moru. Privatni smještaj svoju maksimalnu iskorištenost doseže tijekom ljetnih mjeseci zbog tranzitnog karaktera Grada. Prema analizi turističke atrakcijske osnove moguće je zaključiti kako je većina atraktivnosti temeljena na Rastokama i prirodnim ljepotama rijeka Korane, Slunjčice i Mrežnice. Rastoke se još nazivaju i Male Plitvice zbog sličnih karakteristika sa Plitvičkim jezerima. Prema analizi strateških dokumenata koji su većim dijelom orijentirani na projekte financirane od strane EU fondova, daljnji razvoj Grada Slunja ima svijetlu budućnost. Iz razloga što se turizam u Slunju velikim dijelom oslanja na privatni sektor, više od 2/3 spomenutog sektora obavlja djelatnosti u turizmu. Turistička djelatnost najvećim se dijelom temelji na iznajmljivanju privatnih smještajnih kapaciteta. Daljnjom analizom moguće je uočiti kako turizam Grada Slunja poprima karakteristiku sezonalnosti te da su smještajni kapaciteti koncentrirani u nekoliko naselja u centru Grada (Grad Slunj, 2019).

4.1 Smještajni kapaciteti

Smještajni kapaciteti podrazumijevaju smještajne jedinice kao skup opremljenih prostorija unutar ugostiteljskog objekta za smještaj, koji su dani na raspolaganje korisnicima. Metodologija u „Statističkom ljetopisu“ RH smještajne objekte dijeli na kolektivne i privatne (DZS, 2014).

- Kolektivni smještajni objekti pružaju noćenje turistima u sobi ili nekoj drugoj jedinici, ali broj mjesta koji osiguravaju mora biti veći od minimuma određenoga za skupine osoba koje premašuju jednu obitelj, a sva mjesta u objektu moraju biti pod istim zajedničkim komercijalnim tipom rukovođenja, čak i ako objekt ne stvara profit,
- Privatni smještajni objekti prema „Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti“ jesu objekti u kojima iznajmljivač vlasnik pruža usluge smještaja u sobi, apartmanu i kući za odmor, do najviše 10 soba, odnosno 20 stalnih postelja te usluge smještaja u kampu, organiziranome na zemljištu koje iznajmljuje vlasnik, s najviše 10 smještajnih jedinica, odnosno za 30 gostiju istodobno.

Grad Slunj iz godine u godinu ostvaruje sve veći porast dolazaka turista kao i noćenja, pogotovo u sektoru privatnog smještaja.

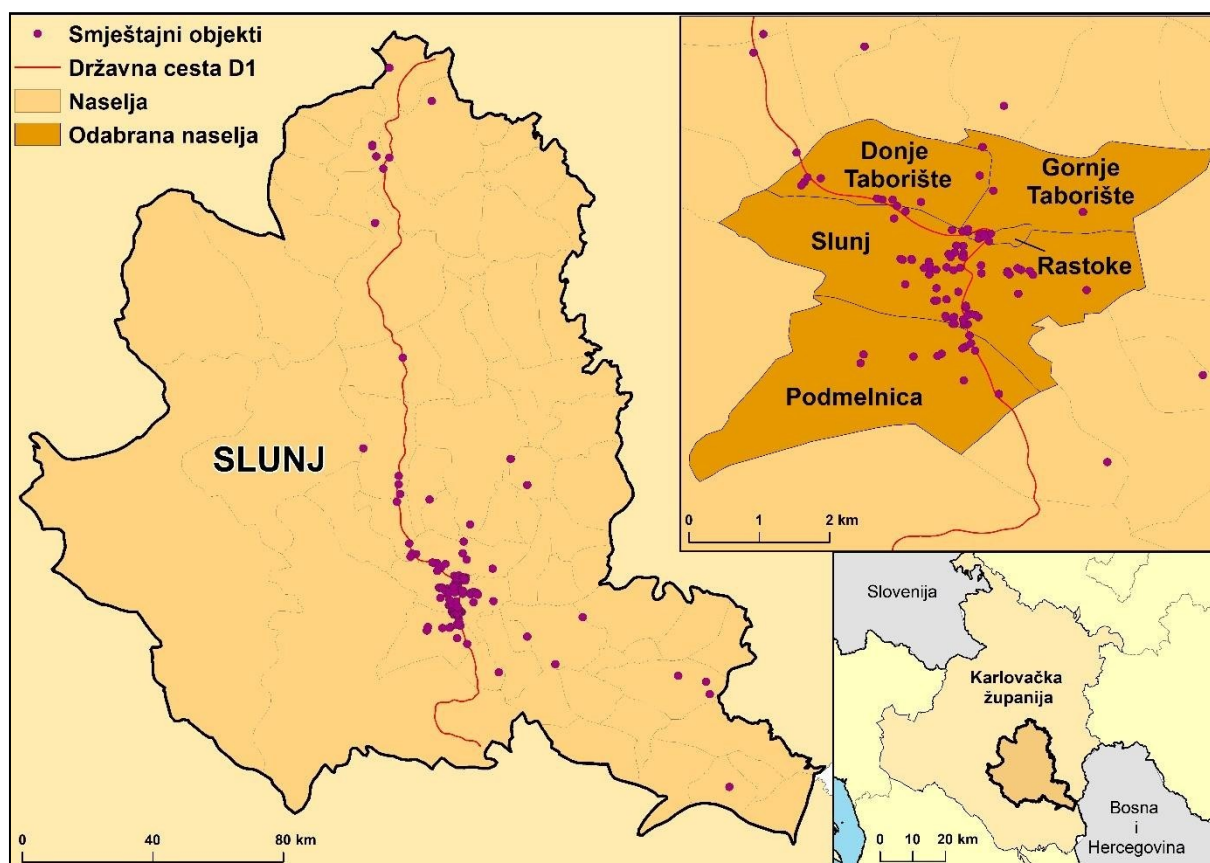

Slika 2. Vrste smještajnih jedinica prema broju objekata od 2018. godine do 2022. godine

Izvor: Turistička zajednica Grada Slunja (2022)

Moguće je uočiti rastući trend broja objekata u svim kategorijama smještajnih jedinica (sl. 2) što je potaknuto i većom potražnjom. Kuće za odmor i kamp mjesta od 2018. do 2022. godine udvostručili su svoj kapacitet na području Grada. Rastući trend povećanja smještajnih kapaciteta moguće je povezati sa sve većom migracijom mlađe dobne skupine. Kada mladi odele prazne sobe i kuće najčešće se prenamijene za iznajmljivanje. Kampiranje je aktivnost koja je na području Slunja i dalje novitet te je svoj vrhunac doživjela nakon same pandemije. Potaknuto većom težnjom za boravkom u prirodi, kampiranje iz godine u godinu postaje sve popularnije, čemu uvelike doprinosi pogodan ruralni karakter područja.

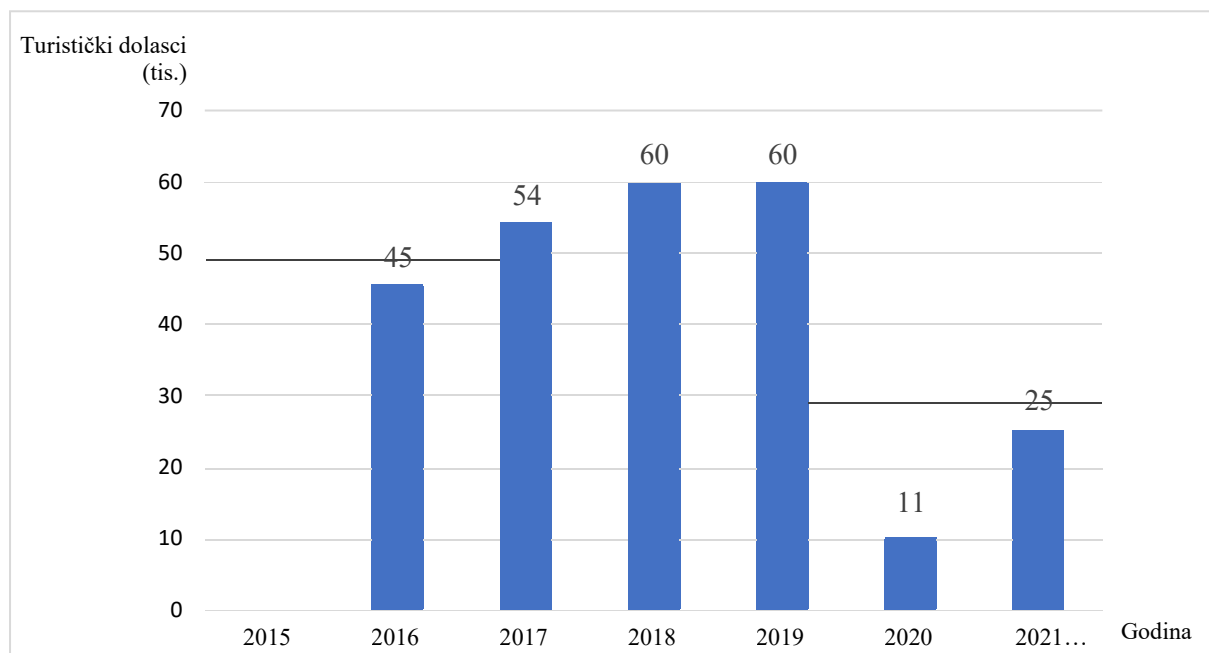
Na području Grada Slunja izražena je velika koncentriranost smještajnih jedinica uz Državnu cestu D1 kao i uz naselje Rastoke te njemu susjedna naselja gdje se nalazi i najveća koncentriranost atrakcija i aktivnosti (sl. 3). Nekoliko je iznimaka gdje objekti nisu smješteni ni uz glavnu prometnicu niti u blizini atrakcija. U odabranim naseljima: Donjem Taborištu, Gornjem Taborištu, Slunju, Rastokama i Podmelnici se nalazi 78% smještajnih objekata. Velika koncentriranost razlog je blizine Rastoka.

Slika 3. Smještajni objekti na području Grada Slunja 2022. godine
Izvor: Turistička zajednica Grada Slunja (2022)

4.2 Turistički dolasci

Turistički promet odnosi se na turističke dolaske i noćenja koje je moguće pratiti na mjesečnoj ili godišnjoj razini. Turistički dolasci označavaju registriran broj turista u naselju, odnosno smještajnom objektu, u kojem se ostvaruje najmanje jedno ili više noćenja. Broj turističkih dolazaka zapravo označava broj turista (UNWTO, 2014). Broj turističkih dolazaka od 2015. do 2021. godine oscilira (tab. 2).

Slika 4. Turistički dolasci izabranih naselja Grada Slunja od 2015. do 2021. godine
Izvor: Turistička zajednica Grada Slunja (2022)

Od 2015. do 2020. godine Donji Nikšić prednjači u broju turističkih dolazaka u Gradu Slunju. Razlog tome je što se u naselju nalazi *Hotel Mirjana Rastoke* sa 4 zvjezdice na četiri kilometra udaljenosti od Slunja. Promjena broja dolazaka vidljiva je 2021. godine gdje prednjači samo naselje Slunj. Vidljivo je kako 2015. godine većina naselja zapravo nije posjedovala smještajnu infrastrukturu te do najvećeg pomaka dolazi 2016. godine. Iako smještajne objekte posjeduje samo 25 naselja Grada Slunja oni bilježe značajan broj turističkih dolazaka (sl. 4). Značajan broj turističkih dolazaka bilježilo je i naselje Donje Primišlje zbog održavanja festivala MoDem. Pandemija virusa Covid-19 je velikim dijelom uvjetovala situaciju sa promjenom broja turističkih dolazaka. Uzlazan trend bilježen je do 2018. godine, dok je s nastupom prve pandemijske godine trend počeo stagnirati te padati. Usprkos pandemiji 2019. godina uspjela je dostići isti ukupan broj dolazaka kao i prethodna godina. Na naselja Donji Nikšić i Slunj odnosi se 67% turističkih noćenja cijelog Grada.

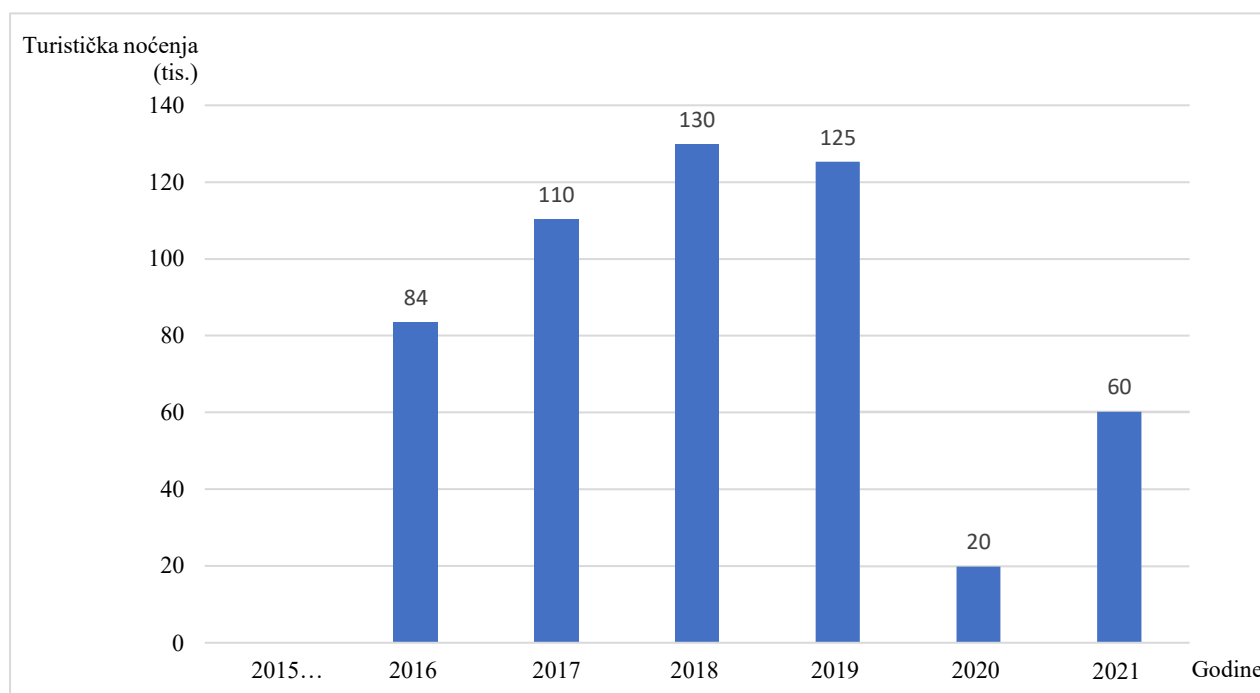
Tab 2. Turistički dolasci prema odabranim naseljima od 2015. do 2021. godine

NASELJE	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Blagaj	0	0	0	42	95	87	219
Cvitović	0	303	430	484	607	182	355
Čamerovac	0	0	29	30	130	86	206
Donje Primišlje	0	3.411	6.134	7.592	6.410	0	3.797
Donje Taborište	2	1.824	2.417	2.360	2.152	494	780
Donji Cerovac	0	299	131	262	439	96	143
Donji Nikšić	115	20.141	21.756	23.543	26.315	3.822	6.837
Glinsko Vrelo	0	0	0	0	55	105	50
Gornje Taborište	8	2.126	2.436	2.333	2.109	493	1.026
Gornji Cerovac	0	117	140	0	30	0	21
Gornji Nikšić	3	790	813	850	856	163	333
Gornji Popovac	0	99	118	253	225	40	131
Lađevačko Selište	0	18	56	74	52	6	93
Lapovac	0	359	270	172	18	17	2
Lumbardenik	0	0	0	121	109	61	112
Miljevac	5	141	236	84	114	72	133
Novo Selo	0	0	10	51	48	17	7
Pavlovac	0	120	309	212	225	145	219
Podmelnica	0	365	410	548	931	354	687
Polje	0	0	0	0	0	0	203
Rastoke	0	3.705	3.822	3.870	3.772	1.412	2.514
Sastavak	0	0	0	0	121	91	276
Slunj	8	11.585	14.638	16.946	14.799	3.457	6.941
Točak	0	0	0	0	0	2	2
Veljun	0	34	57	114	314	175	254

Izvor: Turistička zajednica Grada Slunja (2022)

4.3 Turistička noćenja

Turistička noćenja podrazumijevaju broj noćenja koje turisti provode tijekom svojeg boravka u naselju (UNWTO, 2014). Vidljiva je promjena broja turističkih noćenja od 2015. do 2021. godine (tab. 3; sl. 5). Vrhunac turističkih noćenja ostvaren je 2018. godine. Najveći pad turističkih noćenja zabilježen je 2020. godine uzrokovan spomenutom pandemijom i mjerama ograničavajućeg ulaska u državu.

Slika 5. Turistička noćenja izabranih naselja Grada Slunja od 2015. do 2021. godine
Izvor: Turistička zajednica Grada Slunja (2022)

Od 2017. do 2021. godine u broju turističkih noćenja prednjači naselje Donje Primišlje zbog održavanja festivala Modem u trajanju od tjedan dana u mjesecu kolovožu. Festival broji i do 10 tisuća posjetitelja po događaju. Naselja Donji Nikšić i Slunj iz godine u godinu bilježe približno isti broj noćenja te slijede odmah nakon Donjeg Primišlja. Njih slijede naselja Gornje i Donje Taborište koje broje znatno manji broj noćenja. Godine 2015. zabilježen je ukupan broj od 145 turističkih noćenja dok se je taj broj 2018. godine popeo na 129.797. Nezanemariv je utjecaj Plitvičkih jezera čiji gosti nerijetko odsjedaju u smještajnim objektima na području Grada Slunja zbog pristupačnije cijene i ne toliko velike udaljenosti.

Tab 3. Turistička noćenja prema odabranim naseljima od 2015. do 2021. godine

NASELJE	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Blagaj	0	0	0	109	210	196	333
Cvitović	0	529	655	801	976	305	527
Čamerovac	0	0	65	106	262	280	525
Donje Primišlje	0	23.377	42.648	53.144	44.807	0	17.916
Donje Taborište	2	2.858	3.836	5.099	3.520	1.000	1.796
Donji Cerovac	0	414	224	425	632	244	292
Donji Nikšić	119	24.853	27.317	28.201	30.449	6.937	17.302
Glinsko Vrelo	0	0	0	0	130	340	124
Gornje Taborište	8	3.354	3.753	3.554	3.328	671	1.976
Gornji Cerovac	0	165	164	0	94	0	38
Gornji Nikšić	3	1.440	985	1.056	1.228	329	776
Gornji Popovac	0	190	236	506	448	86	252
Lađevačko Selište	0	28	137	158	187	12	227
Lapovac	0	858	478	381	28	63	4
Lumbardenik	0	0	0	214	299	88	197
Miljevac	5	369	1.239	626	463	148	297
Novo Selo	0	0	23	98	81	32	35
Pavlovac	0	174	448	324	360	232	378
Podmelnica	0	638	759	966	1.799	638	1.306
Polje	0	0	0	0	0	0	378
Rastoke	0	4.624	4.747	5.040	5.159	1.958	3.538
Sastavak	0	0	0	0	240	213	620
Slunj	8	19.606	22.589	28.749	29.986	5.674	10.804
Točak	0	0	0	0	0	12	4
Veljun	0	82	122	240	583	396	584

Izvor: Turistička zajednica Grada Slunja (2022)

5. REZULTATI INTERVJUA S IZNAJMLJIVAČIMA SMJEŠTAJA

Prvi dio intervjua bio je vezan za obujam razvoja ruralnog turizma na području grada Slunja, uključivao je pitanja vezana za bavljenje turizmom, suradnju s lokalnom vlašću i TZ, način oglašavanja, upoznatost lokalnog stanovništva sa turističkim atrakcijama i ponudom te povezanost gospodarstva i turizma. Dio pitanja uključivao je popratna objašnjenja zbog neinformiranosti ispitanika. Drugi dio intervjua bazirao se na obilježjima turista i turizma. Promjene koje su naslijedile u vrijeme pandemije vidljive su u zadnjem odlomku, dok su se ostali odlomci većim dijelom usredotočili na usporedbu sadašnje situacije i one prije pandemije. Nakon kratkog objašnjenja što je to ruralni turizam i zašto turizam Grada Slunja zovemo ruralni uslijedio je sam intervjua.

A) Obujam razvoja ruralnog turizma na području Grada Slunja

Depopulacija karakteristična za područje Grada Slunja pozitivna u pogledu razvoja turizma i povećanju smještajnih kapaciteta iz godine u godinu. Trend iseljavanja karakterističan je za mlado stanovništvo koje za sobom roditeljima ostavlja mogućnost iznajmljivanja neiskorištenog prostora kućanstva. Slobodna soba, dio kućanstva ili ponekad i cijeli apartman najčešći su razlog bavljenjem turizmom kod ispitanih iznajmljivača. Kupovina kuće ili stana kao i izgradnja istih s ciljem iznajmljivanja nije uzeta u opciju. Razlozi bavljenja turizmom kod ispitivača bazirali su na višku slobodnog prostora i vremena te na dodatnoj zaradi. Kod starijih ispitanika navedeni razlozi nisu varirali, dok su se kod ispitanika mlađe dobne skupine razlozi mijenjali. Okretanje samog Grada prema turizmu potaknulo je i lokalno stanovništvo na zamjenu primarnih i sekundarnih sa tercijarnim djelatnostima. Uključenost u turizam i praćenje aktualnih zbivanja na primarno lokalnoj razini, mlađi ispitanici navode kao veoma korisnu, čak i u pogledu privatnih interesa. „Turizam se počeo razvijati u samom mjestu, to mi se učinilo kao odlična prilika pa sam se i sama priključila“ (35, Cvitović). Iako se iznajmljivači starije životne dobi iznajmljivanjem smještaja ciljano ne uključuju u turističku scenu samog Grada, oni joj uvelike doprinose.

Polovica ispitanika izjasnila se je kao umirovljenik/umirovljenica te im je bavljenje turizmom, odnosno iznajmljivanje smještaja, jedina djelatnost kojom se bave. Ona im predstavlja dodatan izvor prihoda koji u ljetnoj sezoni nadmaši stalne prihode. Mlađe obitelji najčešće imaju stalan izvor prihoda te im je iznajmljivanje smještaja samo dodatna zarada koja nije zanemariva. Može se zaključiti kako prihodi od iznajmljivanja smještaja tijekom sezone

moгу nadmašiti stalne prihode (pogotovo mirovine), dok niti tijekom ostatka godine nisu zanemarivi. Lokalno stanovništvo se uvelike oslanja na spomenute prihode. Unatoč tome što većina ispitanika nije direktno zainteresirana za bavljenje turizmom u nekom drugom segmentu, svjesni su kako je turizam za Grad Slunju od iznimne važnosti i značaja. Turizam je uvelike doprinio razvoju Slunja do danas, i potreban mu je kako bi se i dalje nastavio razvijati. Prijelaz sa primarnih i sekundarnih na tercijarne djelatnosti predstavlja ključan korak za daljnji razvoj gospodarstva Slunja. Ruralni turizam prepoznat je kao nešto perspektivno i revitalizirajuće za spomenuto područje u pogledu iskorištavanja prirodnih resursa za koja nisu potrebna prevelika ulaganja. Iako ispitanici starije životne dobi nisu u potpunosti mogli objasniti povezanost gospodarstva i turizma, objasnili su kako to proizlazi iz nedovoljne informiranosti. „Smatram da nema poveznice, nisam dovoljno upoznata“ (75, Slunju).

Turistička zajednica je u najvećoj mjeri odgovorna za širenje aktualnih vijesti i komunikaciju sa samim iznajmljivačima. Iako je ona kod većine ispitanika ocijenjena kao zadovoljavajuća, uočljivo je kako ispitanici starije životne dobi nailaze na određene prepreke u povezanosti sa lokalnom TZ. Prepreke su najčešće vezane za nemogućnost komunikacije elektroničkim putem i slabu informiranost o aktualnim događajima. Spomenuta slabija povezanost kod dijela ispitanika očitava se i u njihovoj slabijoj informiranosti u vezi turističkih atrakcija i turističke ponude okolnog prostora, što je povezano i sa slabijim zanimanjem za sami turizam. Iako ispitanici mlađe životne dobi smatraju kako je lokalno stanovništvo upoznato sa turističkim atrakcijama i aktivnostima na lokalnoj razini, slažu se kako postoji nedovoljna informiranost o turizmu u globalu. S druge strane ispitanici starije životne dobi smatraju da su u zadovoljavajućoj mjeri upoznati s ovim poslom kako bi njime mogli nastaviti baviti. Turistička zajednica iz godine u godinu pokušava postići što veću koheziju između same TZ i iznajmljivača, ali i iznajmljivača općenito. Povezanost na lokalnoj razini uvelike bi doprinijela boljem upravljanju i planiranju turističkom ponudom na lokalnoj razini. Važnost u komunikaciji očituje se i u načinu oglašavanja na tržištu preko platformi *Booking* i *Airbnb*. Iznajmljivači ulažu znatan trud u sam izgled i opremljenost svojih profila te je suradnja s TZ korisna i nužna. Iznajmljivači od strane lokalne vlasti primaju veliku potporu i pomoć te su sa samom komunikacijom zadovoljni. Lokalne vlasti su, uz TZ, najveći poticatelj promjena i noviteta u pogledu turizma u Gradu.

B) Obilježja turizma i turista

Tip smještaja koji se najčešće nudi je apartman sa jednom do dvije spavaće sobe i ostalom osnovnom infrastrukturom poput parkinga, kupaonice, kuhinje i blagovaonice. U smještajima ne postoje zajedničke unutarnje prostorije te je jedino što koriste i iznajmljivači i turisti vrt, odnosno terasa. Dijeljenje ostalih prostorija i postojanje zajedničkog unutarnjeg prostora narušavalo bi privatnost kućanstva, što predstavlja problem ispitanicima starije životne dobi. Dodatni sadržaji (pegla za robu, sušilo ta kosu, itd.) nalaze se u svakom apartmanu te ispitanici smatraju kako je njihovo posjedovanje nužno. Iako usluga pansiona ili polupansiona nije bila uključena u cijenu, niti je moguća uz nadoplatu, dio iznajmljivača je naveo kako goste nerijetko dočeka hladnjak pun namirnicama. Ispitanici veoma paze na gostoljubivost i atmosferu za vrijeme boravka gostiju te im je komunikacija i odnos prema gostima iznimno bitan. Dio ispitanika (starije životne dobi) se ne služi engleskom jezikom u zadovoljavajućoj mjeri te im je ponekad potrebna pomoć mlađih članova obitelji. Usprkos jezičnoj barijeri sama komunikacija i odnos između iznajmljivača i turista je na zavidnoj razini. Česta pića dobrodošlice kao i ponekad degustacije lokalnih proizvoda nadomjestak su možda ne tolikoj stručnosti pri komunikaciji. „Za dobrodošlicu gosti dobiju besplatnu degustaciju lokalnim proizvodima (piće dobrodošlice, domaći sir i med)“ (40, Donje Taborište). Odnos prema turistima uspoređen je kao odnos prema vlastitim gostima, a ne samo strancima. Znan je broj gostiju koji se iz godine u godinu vraćaju u isti smještaj, ili ga čak preporuče poznanicima. Nerijetka je situacija da se goste uključi i u privatne aktivnosti i poslove kojima se iznajmljivači bave, kao što je to na primjer ribolov, plivanje u rijeci, uređivanje okućnice (košenje trave) i cijepanje drva za ogrjev. Takve aktivnosti su veoma popularne iz razloga što znan broj turista dolazi iz urbanih sredina te im boravak u prirodi kao i popratne aktivnosti odgovaraju. Također, turisti su veoma zainteresirani za lokalne običaje i kulturu. „Velika je šteta što Slunj nema muzej, mislim da bi to bilo jako zanimljivo turistima. Također nekakvo upoznavanje sa običajima i tradicijom bi ih sigurno privuklo“ (61, Slunj). Od ostalih aktivnosti postoji samo iznajmljivanje bicikala. Od aktivnosti kojima se turisti najčešće bave kada posjete Slunj, iznajmljivači su naveli: razgledavanje, kupanje, ribolov, biciklizam, rafting.

Moguće je uočiti povezanost između dobi turista i izbora lokacije smještaja izvan centra Grada. Turisti mlađe životne dobi biraju smještajne jedinice u okolnim naseljima zbog veće tolerancije na buku. Iznajmljivači smještaja koji su izvan naselja Slunj ili Rastoke imaju veći udio mlađih turista iz razloga rjeđe naseljenosti i veće tolerancije na noćni program. Usprkos tome što Slunj nije grad za večernji program kao što su to veći gradovi i gradovi na obali,

odličan je za privatne zabave. Uočljivo je kako turisti srednje i starije životne dobi u većoj mjeri biraju smještajne jedinice u naseljima Slunj i Rastoke. Razlog pri izboru smještaja kod mlađih i starijih turista veže se za činjenicu kako turisti starije životne dobi pokušavaju u manjoj mjeri koristiti automobil tijekom svog boravka, dok se mlađi turisti često koriste alternativnim metodama poput stopiranja. Turisti mlađe životne dobi, nevezano jesu li stranci ili domaći, češće odabiru posjetiti veći broj i udaljenije destinacije te imaju veći broj usputnih destinacija.

Razlog dolaska osobnim automobilom najvećim je dijelom vezan za obilazak većeg broja destinacija, čime se opravdava karakteristika Slunja kao usputne destinacije. Također, iznajmljivači su kao čestu situaciju naveli kako je smještaj u Slunju popularan zbog blizine Plitvičkih jezera, te su cijene smještajnih jedinica jeftinije nego kod samih Plitvica. Moguće je uočiti veliku povezanost i međusobnu korist Slunja i Plitvičkih jezera. Dok je Slunj pogodniji kao prenoćište, NP turistima nudi veću atraktivnost. Iako informacije vezane za prethodnu destinaciju nisu bile od značaja, sljedeće i usputne destinacije uvelike oslikavaju Slunj kao tranzitno mjesto. Gotovo svi iznajmljivači su potvrdili kako ih gosti pitaju informacije vezane uz Rastoke i Plitvička jezera, čime im se destinacije predstavljaju kao neizbježne. „Dok još borave u Slunju odu posjetiti Rastoke, nerijetko i Plitvice. Nakon toga se upute na more“ (52, Podmelnica). Iako ima turista kojima je Slunj samo tranzitna destinacija u putovanju prema obali, te im je idealna lokacija za održavanje zabava, može se prepoznati kako je nekim turistima Slunj višegodišnja destinacija i ne planiraju je mijenjati. Iz ovih rezultata može se zaključiti velika poveznica sa Plitvičkim jezerima, ali i samom jadranskom obalom. Usputne destinacije za domaće i strane turiste bitno se razlikuju. Domaći turisti kao usputne destinacije najčešće biraju manje udaljenosti i okolne gradove poput Karlovca, Gospića, Otočca, atrakcije i aktivnosti koje se tamo nude. Oprečno tome, stranim turistima udaljenost ne predstavlja toliku prepreku. „Prema mom mišljenju turisti koji dolaze iz daljih dijelova ne gledaju na udaljenosti isto kao i domaći turisti, upute se na puno dalje destinacije, obavezno obalu, ali ponekad i drugu državu“ (35, Cvitović).

Osvrćući se na emitivne zemlje iz kojih turisti dolaze posebno se mogu izdvojiti države Srednje Europe (Češka, Slovačka, Mađarska, Austrija, Njemačka), te nekoliko država Azije (Južna Koreja, Kina, Japan). Situacija s posjetiteljima iz Azije znatno se promijenila pojavom pandemije. Naravno, veliki je udio i domaćih turista koji najčešće dolaze iz Srednje i Istočne Hrvatske. Iznajmljivači su se složili kako im ne predstavlja veliku razliku dođu li domaći ili strani turisti, ponekad se pojave prepreke poput jezične barijere, ali do većih problema nikada nije dolazilo. Situacija sa posjetiteljima iz Azije se znatno promijenila pojavom pandemije. Broj

turista znatno se smanjio zadnje dvije godine u svijetu, dok ta pojava nije zaobišla niti Slunj. Iako je ostao znatan dio domaćih turista, razlike su bile uvelike vidljive. Iznajmljivači su potvrdili kako je situacija uvelike oslabila turističku scenu Grada. U srpnju 2022. godine dosegnut je broj turističkih dolazaka gotovo jednak broju cijele 2018. godine. Očekivano, turistima s drugih kontinenata tijekom pandemije bilo je otežano putovanje te se takva situacija nastavila do danas. „Primijetio sam da se u doba korone puno više počelo putovati po svojoj zemlji, uočljiv je velik broj domaćih turista“ (53, Slunj). Iako su spol i vrijeme boravka posjetitelja ostali isti, dob se znatno promijenila. Iznajmljivači su naveli kako je vidljiv manjak turista starije životne dobi.

6. POTENCIJALI DALJNJEG RAZVOJA RURALNOG TURIZMA GRADA SLUNJA

Slunj kao tranzitno mjesto za velik dio turista ima još mnogo nedovoljno istraženih potencijala od kojih se može razviti kao zasebna turistička destinacija. Iako u sjeni Plitvičkih jezera, Slunj na blizinu NP može gledati kao na prvi korak pri razvoju vlastite turističke ponude. Povoljan prometni položaj (državna cesta D1, blizina BiH i Zagreba), netaknuta prirodna osnova, ugodna klima, blizina zaštićenih prirodnih područja, faktori su koji su i više nego dovoljni za daljnji razvoj. Kulturna atrakcijska osnova, koja se sastoji od atraktivne kulturno-povijesne baštine, etnosocijalnih značajki i nedovoljno promoviranih manifestacija, čini Slunj konkurentnom turističkom destinacijom.

Razvoj turizma na području Grada značio bi i razvoj samog Slunja. Trenutno se gospodarstvo oslanja na turizam i male poduzetnike. Daljnji razvoj temeljen je na ulaganjima u ruralnu infrastrukturu i ruralni turizam. Na području Grada također možemo pronaći mnoštvo poljoprivrednih gospodarstava koja se bave proizvodnjom autohtonih proizvoda. Povezivanjem OPG-ova i turista preko lokalne TZ dovelo bi do sjedinjenja ruralnog i turizma (Grad Slunj, 2022).

Bavljenje turizmom većim dijelom je aktivno samo tijekom turističke sezone. Kako bi se omogućio daljnji razvoj nužno bi bilo produljiti turističku sezonu na cijelu godinu, izgraditi turističku infrastrukturu ovisno o zahtjevima turista, potaknuti veću potrošnju, podignuti kvalitetu usluge, koristiti lokalnu radnu snagu te poticati valorizaciju kulturne baštine kao i njenu zaštitu i obnovu. Područje Grada Slunja spada u područje od posebne državne skrbi, te za sadašnje, ali i buduće poduzetnike nudi određene olakšice i pogodnosti (Grad Slunj,

2021). Održiviji razvoj turizma poboljšao bi gospodarstvo Slunja. Gospodarstvo se neposredno veže za zapošljavanje, a time i indirektno na boljitak demografske slike samog Grada koja trenutno, ali i s vremenom će predstavljati sve veći problem.

Lokalno stanovništvo je spremno na suradnju vezanu za daljnje napredovanje i razvoj. Na turizam gleda kao na pozitivnu promjenu i svjesno je njegove važnosti i uključenosti u poboljšanje života na području Grada Slunja. Još uvijek postoji prostor za napredak u području suradnje između privatnika sa lokalnom Turističkom zajednicom, ali i s vlastima i na lokalnoj i na regionalnoj razini. Usprkos tome što stanovništvo Slunja u zadnjih nekoliko godina pogađa proces senilizacije i depopulacije, starije stanovništvo na turiste i turističke aktivnosti ne gleda negativno, i otvoreno je prema novim mogućnostima suradnje. Smještajni kapaciteti su u najvećoj mjeri razvijeni na području centra Grada, no niti bliža okolica ne zaostaje, te je ponuda smještaja na istoj razini kao i u samom centru.

7. ZAKLJUČAK

Usprkos svim spomenutim problemima koji Grad Slunj bilježi unatrag dugog vremenskog perioda, posljednjih nekoliko godina situacija se znatno poboljšala i otvorila nove mogućnosti. Uz bogatu prirodnu osnovu, kvalitetnu kulturnu atrakcijsku osnovu i razvijen turistički smještajni kapacitet iz navedene analize se može zaključiti kako Grad Slunj u potpunosti iskorištava svoje postojeće potencijale. Na blizinu NP Plitvička jezera treba gledati kao na pozitivnu komponentu preko koje Slunj može razviti svoje vlastite potencijale koji su dugi niz godina bili u sjeni spomenutog Nacionalnog parka. Prostora za napredak ima i uvijek će biti, pogotovo u ruralnom području Slunja, koje zadnjih nekoliko godina uvelike uživa pomak prema održivom turizmu s velikim naglaskom na ruralni krajolik. Samu lokaciju u središtu Republike Hrvatske treba sagledati kao pozitivnu i iskoristiti je u pogledu razvoja selektivnih oblika turizma uz veliku brigu za zaštitu i očuvanje okoliša kroz kvalitetne planove upravljanja čiji bi primarni cilj trebao biti osvješćivanje lokalnog stanovništva o važnosti prirode na kojoj se glavnina turističke atrakcijske osnove i temelji. Iako kroz cijeli rad više puta naglašavana komponenta lokalnog stanovništva koje je u ovom slučaju sačinjavao uzorak od deset ispitanika srednje i starije životne dobi, svojim je odgovorima ostavilo otvoren put za daljnju suradnju i napredak u pogledu razvoja Slunja kao zasebne turističke destinacije. Premda većini ispitanih iznajmljivača smještaja spomenuti posao nije primaran, niti je otvoren s primarnim ciljem uključivanja u turističku scenu Grada Slunja, kroz godine ih je sam posao zaintrigirao i spremni su se razvijati usporedno s razvojem turizma Grada Slunja. Veliku ulogu u daljnjem napretku igraju lokalna Turistička zajednica Grada Slunja, kao i lokalne vlasti koje su svjesne važnosti turizma, ne samo za gospodarstvo, već i samu demografsku sliku Grada, a možda i cijele regije Korduna. Kontrast u relativnoj geografskoj izoliranosti Grada Slunja i otvorenosti lokalnog stanovništva prema svemu što turisti sa sobom donose oblikovalo je ovaj Grad, u ne samo turističku destinaciju impresivne prirodne osnove, već prepoznatljivog identiteta i zavidnog duha mjesta.

LITERATURA

1. Bagri, S. C., Kala, D., 2016: Residents' Attitudes toward Tourism Development and Impacts, u: Koti-Kanasar, Indroli Pattyur Tourism Circuit of Uttarakhand State, India, *Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 23-39.
2. Bočić, N., Pahernik, M., Bognar, A., 2010: Geomorfološka obilježja Slunjske zaravni, *Hrvatski geografski glasnik* 72 (2), 5-23.
3. Čavlek, N., Bartoluci, M., Prebežac, D., Kesar, O., 2011: *Turizam - ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Školska knjiga, Zagreb.
4. Demonja, D., Baćac, R., 2013: Ruralna graditeljska baština u funkciji turističke ponude Hrvatske, *Podravina* 12 (23), 133-149.
5. Gunn, C. A., 1972: *Vacantionscape - Designing Tourist Regions*, Bureau of Business Research, Austin.
6. Kušen, E., 2001: Turizam i prostor Klasifikacija turističkih atrakcija, *Prostor* 9 (1(21)), 1-12.
7. Kušen, E., 2002: *Turistička atrakcijska osnova*, Institut za Turizam, Zagreb.
8. Lew, A. A., 1987: A Framework of Tourist Attraction Research, *Annals of Tourism Research* 14 (4), 553-575.
9. Lukić, A., 2000: Ruralni turizam : čimbenik integralnog razvitka ruralnih prostora Hrvatske, *Geografski horizont* 46 (1/2), 7-31.
10. MacCannell, D., 1976: *The tourist. A new theory of the leisure class*, Schocken Books, New York.
11. Maroević, I., 2001: Koncept održivog razvoja u zaštiti kulturne baštine, *Socijalna ekologija*, 10 (4), 235-246.
12. Šegota, T., Filipčić, A., 1996: *Klimatologija za geografe*, Školska knjiga, Zagreb.
13. Trpčić, M., Cvitković, M., 2014: *Priručnik za čuvare prirode i edukatore- ZK Slunjčica i ZK Klek*, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Karlovačke županije, Karlovac.
14. Žalac, T., 1990: *Rastoke na slapovima Slunjčice*, Regionalni zavod za zaštitu spomenika, Zagreb, 1990.
15. Živić, D. i Turk, I., 2009: Slunjsko-plitvički kraj: odabrani dinamički i strukturni indikatori demografskog razvoja ruralnog prostora. *Migracijske i etničke teme* 25 (3), 213-235.

IZVORI

1. Državna geodetska uprava (DGU), 2016: Središnji registar prostornih jedinica RH (GIS shapefileovi), Zagreb. (10.7.2022.)
2. Državni zavod za statistiku (DZS), 2021: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. – Prvi rezultati, <https://popis2021.hr/> (20. 7. 2022.)
3. Državni zavod za statistiku (DZS), 2014: Statistički ljetopis Republike Hrvatske, Zagreb.
4. Grad Slunj, 2019: Službeni glasnik Grada Slunja, https://www.slunj.hr/images/dokumenti/GLASNIK_BR.%209-finalno.pdf (12.7.2022.)
5. Grad Slunj, 2022: O gradu (www.slunj.hr) (10.7.2022.)
6. Slunj Rastoke, 2019a: Biciklizam, [Biciklizam – Slunj Rastoke – Turistička zajednica grada Slunja \(slunj-rastoke.hr\)](https://www.slunj-rastoke.hr/biciklizam), (15.7.2022.)
7. Slunj Rastoke, 2019b: Jahanje, [Jahanje – Slunj Rastoke – Turistička zajednica grada Slunja \(slunj-rastoke.hr\)](https://www.slunj-rastoke.hr/jahanje) (14.7.2022.)
8. Slunj Rastoke, 2019c: Kupanje, [Kupanje – Slunj Rastoke – Turistička zajednica grada Slunja \(slunj-rastoke.hr\)](https://www.slunj-rastoke.hr/kupanje) (15.7.2022.)
9. Slunj Rastoke, 2019d: Lov i ribolov, <http://slunj-rastoke.hr/lov-i-ribolov/> (15.7.2022.)
10. Slunj Rastoke, 2019e: *Motocross*, [Motocross – Slunj Rastoke – Turistička zajednica grada Slunja \(slunj-rastoke.hr\)](https://www.slunj-rastoke.hr/motocross) (16.7.2022)
11. Slunj Rastoke, 2019f: O Rastokama, <https://slunj-rastoke.hr/o-rastokama/> (15.7.2022.)
12. Slunj Rastoke, 2019g: Rastoke Active, <http://slunj-rastoke.hr/rastoke-active/> (13.7.2022.)
13. Slunj Rastoke, 2019h: Rijeke, <http://slunj-rastoke.hr/rijeke/> (15.7.2022.)
14. Slunj Rastoke, 2019i: Smještaj, <http://slunj-rastoke.hr/properties-list-half-map/> (14.7.2022.)
15. Turistička zajednica grada Slunja, 2021: Izvješće o radu Turističke zajednice grada Slunja za 2020. godinu, [2020 Izvješće-o-radu-TV.pdf \(slunj-rastoke.hr\)](https://www.slunj-rastoke.hr/izvjesce-o-radu-tv-2020) (17.7.2022.)
16. Turistička zajednica grada Slunja, 2022: Slunj Rastoke – Turistička zajednica grada Slunja, (<https://slunj-rastoke.hr/en/homepage-en/>) (11.7.2022.)
17. Turistička zajednica grada Slunja, 2022: Izvješće o radu Turističke zajednice grada Slunja za 2021. godinu, [Izvješće-o-radu-TV-za-2021.-godinu-1.pdf \(slunj-rastoke.hr\)](https://www.slunj-rastoke.hr/izvjesce-o-radu-tv-za-2021-godinu-1) (11.7.2022.)

18. UNWTO, 2014: Glossary of tourism terms, [Glossary of tourism terms | UNWTO](#)
(10.7.2022.)

PRILOZI

Popis slika

Sl. 1. Istraživano područje – Grad Slunj koji obuhvaća 67 naselja	2
Sl. 2. Vrste smještajnih jedinica prema broju objekata od 2018. godine do 2022. godine	10
Sl. 3. Smještajni objekti na području Grada Slunja 2022. godine	11
Sl. 4. Turistički dolasci izabranih naselja Grada Slunja od 2015. do 2021. godine	12
Sl. 5. Turistička noćenja izabranih naselja Grada Slunja od 2015. do 2021. godine	14

Popis tablica

Tab. 1. Funkcionalna klasifikacija turističkih atrakcija	4
Tab. 2. Turistički dolasci prema odabranim naseljima od 2015. do 2021. godine	13
Tab. 3. Turistička noćenja prema odabranim naseljima od 2015. do 2021. godine	15